

BELLEK TAŞIYICILARI: YURT GEZİLERİ RESİMLERİ/ANTALYA¹

Dr. Öğr. Üyesi Zehra Canan BAYER²

ÖZET

Bellek taşıyıcıları, geçmişini günümüze taşıırken, geçmişten günümüze nelerin kaldığını da göstermeye yarar. Tıpkı kitaplar ve yazılı belgeler gibi sanat ürünleri de birer bellek taşıyıcısıdır ve geçmişini kalıcı olarak zihinlere taşıma, aktarma fonksiyonuna sahiptirler. Geçmişe ait olan her hangi bir olay, durum, kişi ya da yer bir tür bellek taşıyıcısı olan sanat ürünü ile görselleştirilip yaygınlaştırılabilir ve bu yolla türetilen bilgi, kamu malı haline gelebilir. Cumhuriyet Halk Partisi'nin sanatı ve sanatçıyı desteklemek amacıyla belirlediği sanat politikasına koşut olarak 1938–1943 yılları arasında planladığı “Yurt Gezileri” de bu perspektiften bakıldığında, kayda değer birer referans oluşturur. Devlet tarafından altı yıl boyunca yurdun hemen her köşesine gönderilen birçok ressam da betimledikleri resimler ile birlikte birer bellek taşıyıcısına dönüşürler ve gerçekleştirdikleri resimleri her gezi sonunda toplu halde sergileyerek bilginin taşınmasında, yaygınlaşmasında ve kamuya mal olmasında katkı sağlarlar.

Türk resim sanatı tarihinde önemli bir yeri olan Cemal Sait Tollu da söz konusu ressamlar kafilesine dahil olmuş; ilk yurt gezisinin gerçekleştiği 1938 yılında Antalya'ya gönderilmiştir. Sanatçı buradan on dokuz eserle geri dönmüştür. Cemal Tollu daha çok peyzajlardan oluşan resimlerinde izleyiciye gördüklerini aktarmıştır, belki bugün yerinde olmayanlarla birlikte birkaç karede o yılların Antalya'sını kayda almıştır; ama aynı zamanda anılarını da saklamıştır bu resimlerde. Bir bellek taşıyıcısı olarak hafızasında yer edenleri taşımıştır tuvaline, geleceğe. Yazı nasıl kuvvetli bir bellek taşıyıcısı ise sanatın ve sanatçının da aynı sağlam fonksiyonu nasıl başarıyla yüklediğini kanıtlamıştır biz izleyenlere.

Anahtar Kelimeler: Bellek Taşıyıcısı, Kent Belleği, Yurt Gezileri, Antalya, Cemal Tollu, Türk Resmi

GİRİŐ

Tarih, yazının icadı ile başlar. Sümerlerden buyana tarihte olup bitenler, yazı ile kaydedilir, gelecek kuşaklara aktarılır. Yazı, bilgiyi taşır ve zamanla belleklere, hafızlara kazıyan birer bellek taşıyıcısı misyonu yüklenir. Yazının gücü ve insanoğlunun bu güce olan ihtiyacı tartışılmaz bir gerçektir. Öte yandan tarihte yazı ile aynı güçte ve etkide bir başka bellek taşıyıcısı daha vardır. Papa Gregorius Magnus 6. yüzyılda, bu bellek taşıyıcısı için “Okuma yazma bilenler için yazı ne ise, bilmeyenler için resim de odur.” diyerek bu bellek taşıyıcısının kimliğini ve gücünü ortaya koyar (Woodford, 1983:8).

¹ Bu Makale 27-29 Ekim 2018 tarihleri arasında Manavgat-Antalya'da düzenlenen ASEAD 4. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu'nda sunulan bildiriden geliştirilmiştir.

² Kocaeli Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, cananbayer@gmail.com

Resim, yazıdan da eski bir bellek taşıyıcısıdır. Tarih öncesinde insanlar, mağara duvarlarına avladıkları hayvan figürlerini resmederken ya da kaya yüzeylerine tanrıça figürleri betimlerken, onlar için hayati önem taşıyan, belleklerine kazınmış varlıkların ne olduğu konusunda bizlere bilgi aktarmış olurlar. Antik Mısır’da, mezar duvarlarında, tapınaklardaki mimari unsurlarda ve “*Ölümler Kitabı*”nda olduğu gibi papirüsler üzerine yapılan resimlerde bu uygarlık insanının inançlarını, tanrı ve tanrıçalarını, mitoslarını, öteki dünya inançları olduğunu, nasıl bir yaşam sürdüğünü anlatır. Resimlerle aynı duvar yüzeyini paylaşan hiyeroglifler bile çeşitli semboller ve imgelerden oluşan ideogramlardır³. Tarih sahnesine çıkan bütün uygarlıklarda resim, tüm zamanlarda anlam ve bilgiyi iletmede, anlam ve bilginin görsel kaydını yapmada, belleklere kaydederek sonsuzlaştırmada vazgeçilmez bir unsur olarak yer almıştır.

Resim sanatının, tarihin başlangıcından itibaren kitleleri sosyal, siyasal, dinsel ve psikolojik bağlamda etkileme gücünden de faydalanılmıştır. Özellikle yöneten kesim, sanatın diğer alanlarında olduğu gibi resim sanatını çoğu kez iktidar söylemlerini güçlendirmek için kullanmışlardır. Hemen hemen tüm yönetim biçimlerinde görülen bu eğilim, çağdaşlaşma ülküsüne koşut olarak Türkiye’de Cumhuriyeti’nin kuruluş yıllarında da söz konusu olmuş, yeni kurulan Cumhuriyet hükümeti, belirlediği sanat politikasıyla çağdaşlaşma ülküsüne ivme kazandırmaya çalışmıştır. Bu bağlamda sanatı ve sanatçıyı destekleyen faaliyetlerde bulunmuş, sergiler düzenlemiş, bu sergilerde bizzat bulunarak yapıt satın almış, hem sanatçıyı ödüllendirmiş ve motive ederek üretimine katkı sağlamış, hem de topluma örnek olmuş, konkurlar düzenleyerek sanatçıları yurt dışına sanat eğitimine göndermiş, Akademi reformunu gerçekleştirmiş, Halkevlerinde ve Köy Enstitülerinde sanat uygulamalarına yer vermiş, ilk Resim ve Heykel Müzesini kurmuştur. Sanatı halk arasında sevdirmek, tanıtmak ve yaygınlaştırmak, sanat duyuşu ve anlayışını oluşturmak bu dönemde Cumhuriyet’in yönetici kadrosunun en önemli hedeflerinden biri olmuştur. Yurt Gezileri de söz konusu kadrolar tarafından sanatçı ile halkı bir araya getirmek suretiyle, *bir açıdan*⁴ bu hedef doğrultusunda şekillendirilmiştir.

Bu makalenin amacı, Yurt Gezileri ile yurdun dört bir yanına gönderilen sanatçılardan biri olan Cemal Sait Tollu’nun Antalya’da hangi konuları resmetmeyi seçtiği, özellikle hangi mevzular üzerinde durduğu, izlenimlerini, duygularını, belleğindeki anıları, anları tuvale nasıl aktardığı ve bunu yaparken sanatçı kimliğinden neler kattığını tespit etmektir. Bu kapsamda, sanatçının Yurt Gezileri dönemine ait resimleri belirlenmiş, görsel olarak temin edilmeye çalışılmış ve Antalya ile ilgili izlenimlerini kaydettiği, buradaki süreci hakkında yorumların yapıldığı yayınlara ulaşılmıştır. Sanatçının Antalya resimlerinden bir kısmının bugün nerede olduğunun bilinmemesi, görsellerine ulaşılamaması, ulaşılan görsellerin çoğunun siyah-beyaz olması araştırma için sorun teşkil etse de görselleri tespit edilen resimler ile bu süreçle ilgili yayınlar, sağlıklı bir analiz yapmak için yeterli veriyi sağlamıştır.

³ İdeogram: Kavram yazı Bkz. <http://www.tdk.gov.tr> (Erişim: 20.10.2018), Sözcüğün anlamını temsil eden işaretlerdir. Çince ve Japonca gibi dillerde ve Eski Mısırlıların kullandığı Hiyeroglif yazılarında yani harflerin (sesi temsil edenlerinin) bulunmadığı alfabelerde kullanılırlar. İdeogram (ideografik) başlangıçta hiyerogliflerde anlam karışıklığını önlemek için kullanılmıştır. Bkz. <http://www.gribilge.com> (Erişim: 20.10.2018)

⁴ Yurt Gezileri’nin, halk ile sanatçıyı bir araya getirerek halka sanatı sevdirmek, tanıtmak, yaygınlaştırmak, halkın sanat duyuşu ve anlayışını oluşturmaya yönelik bir misyonu olduğu gibi, sanatçılara destek olmak, sanatlarının daha gerçekçi ve hayata dair gerçekleşmesini sağlamak ve yeni konularla motive olmalarına katkı sağlayarak üretimlerini arttırmak gibi ikinci bir misyonu daha vardır.

1. YURT GEZİLERİ VE ANTALYA MANZARALARI: CEMAL SAİT TOLLU’NUN VİZYONUNDAN GÖRSEL KAYITLAR

1938-1943 yılları arasında, devletle özdeş Cumhuriyet Halk Partisi tarafından organize edilen Yurt Gezileriyle 48 ressam, Anadolu iklimini, coğrafyasını, tarihini, kültürünü, folklorunu ve insanını yansıtan resimler gerçekleştirmek üzere ilk dört sene 10, beşinci sene 14 ve altıncı sene de 11 kişilik gruplar halinde Anadolu’nun birçok iline gönderilirler (Tablo 1). Geziler vesilesiyle sanatçıları Anadolu ve insanı ile kaynaştırmak, Türk resim sanatının gerçekçi ve hayata dair gelişmesini sağlamak gözetilirken, geziye çıkan resamlara gönderilen mektuplarda bu meselenin millî bir görev olarak algılanması gerektiği de vurgulanır.⁵

Tablo 1: Yurt Gezilerine Katılan Ressamların Gittikleri İller

I. YURT GEZİSİ (1-30 EYLÜL 1938)	ALİ AVNİ ÇELEBİ (Güzel Sanatlar Akademisi Asistanı)	MALATYA/ ARAPKİR
	BEDRİ RAHMİ EYÜBOLU (Güzel Sanatlar Akademisi Asistanı)	EDİRNE
	CEMAL SAİT TOLLU (Güzel Sanatlar Akademisi Öğretmeni)	ANTALYA
	FEYHAMAN DURAN (Güzel Sanatlar Akademisi Öğretmeni)	GAZİANTEP
	HAMİT GÖRELE (Ortaokul Resim Öğretmeni)	ERZURUM
	HİKMET ONAT (Güzel Sanatlar Akademisi Öğretmeni)	BURSA
	MAHMUT CÜDA (İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Kartografi)	TRABZON
	SAİM ÖZEREN (Lise Resim Öğretmeni)	KONYA
	SAMİ YETİK (Serbest Ressam)	İZMİR
II. YURT GEZİSİ (15 AĞUSTOS-30 EYLÜL 1939)	ZEKİ KOCAMEMİ (Güzel Sanatlar Akademisi Asistanı)	RİZE
	ABİDİN DİNO (Serbest Ressam)	BALIKESİR
	ALİ KARSAN (Serbest Ressam)	BOLU
	AYETULLAH SÜMER (Güzel Sanatlar Akademisi Öğretmeni)	AFYON
	CEVAT DERELİ (Güzel Sanatlar Akademisi Asistanı)	SİNOP
	MALİK AKSEL (Gazi Terbiye Enstitüsü Resim-İş Öğretmeni)	SİVAS
	REFİK EPİKMAN (Gazi Terbiye Enstitüsü Resim-İş Öğretmeni)	HATAY
	SABİHA BOZCALI (Serbest Ressam)	ZONGULDAK
	SEYFİ TORAY (Güzel Sanatlar Akademisi Öğretmeni)	DİYARBAKIR
	TURGUT ZAİM (Devlet Operası Dekoratörü)	KAYSERİ
	ZEKİ FAİK İZER (Güzel Sanatlar Akademisi Öğretmeni)	ESKİŞEHİR
	III. YURT GEZİSİ (15 AĞUSTOS-30 EYLÜL 1940)	ARİF BEDİİ KAPTAN (Serbest Ressam)
EDİP HAKKI KÖSEOĞLU (Güzel Sanatlar Akademisi Öğretmeni)		SEYHAN/ ADANA
ELİF NACİ (Türk İslam Eserleri Müzesi Müdür Yardımcısı)		SAMSUN
EŞREF ÜREN (Lise Resim Öğretmeni)		YOZGAT
HALİL DİKMEN (İstanbul Resim ve Heykel Müzesi Müdürü)		GİRESUN
MELAHAT EKİNCİ (Serbest Ressam)		AYDIN
NURETTİN ERGÜVEN (Serbest Ressam)		İSPARTA
NURULLAH BERK (Güzel Sanatlar Akademisi Öğretmeni)		AMASYA

⁵ ANONİM, “CHP Genel Sekreterliğinin Sanatkarlarımızı Himaye İçin Çok Güzel Bir Teşebbüsü, 10 Ressamımız Yurt İçine Gönderiliyor”, 4.

IV. YURT GEZİSİ (1 TEMMUZ–30 Eylül 1941)	SAİP TUNA (Resim Öğretmeni)	MARAŞ
	ŞEREF AKDİK (Lise Öğretmeni)	İÇEL
	ALİ RIZA BAYEZİT (Serbest Ressam)	ELAZIĞ
	FAHRİ ARKUNLAR (Ortaokul Resim Öğretmeni)	ARTVİN/ ÇORUH
	HAKKI ANLI (Ortaokul Resim Öğretmeni)	KÜTAHYA
	KEMAL ZEREN (Ortaokul Resim Öğretmeni)	VAN
	NUSRET KARACA (Ortaokul Resim Öğretmeni)	URFA
	REFİA EDREN (Serbest Ressam)	ORDU
	SADIK GÖKTUNA (Serbest Ressam)	TOKAT
	SALİH URALLI (Lise Resim Öğretmeni)	MANİSA
	SAMİ LİM (Devlet Demiryolları Dekoratörü)	KARS
SELİM TURAN (Güzel Sanatlar Akademisi Öğrencisi)	MUĞLA	
V.YURT GEZİSİ (1 TEMMUZ–30 Eylül 1942)	ABİDİN ELDEROĞLU (Lise Resim Öğretmeni)	MUŞ
	ALİ AVNİ ÇELEBİ (Güzel Sanatlar Akademisi Öğretmeni)	BİLECİK
	AVNİ ARBAŞ (Güzel Sanatlar Akademisi Öğrencisi)	SİİRT
	BEDRİ RAHMİ EYÜBOĞLU (Güzel Sanatlar Akademisi Asistanı)	ÇORUM
	CELAL UZEL (Enstitü Resim İş Öğretmeni)	NİĞDE
	CEMAL TOLLU (Güzel Sanatlar Akademisi Öğretmeni)	BURDUR
	CEVAT DERELİ (Güzel Sanatlar Akademisi Asistanı)	GÜMÜŞHANE
	HAMİT GÖRELE (Ortaokul Resim Öğretmeni)	ÇANKIRI
	İBRAHİM ÇALLI (Güzel Sanatlar Akademisi Öğretmeni)	İSTANBUL
	İLHAMİ DEMİRCİ (Enstitü Resim Öğretmeni)	MARDİN
	MALİK AKSEL (Gazi Terbiye Enstitüsü Resim-İş Öğretmeni)	DENİZLİ
	REFİK EPİKMAN (Gazi Terbiye Enstitüsü Resim-İş Öğretmeni)	ANKARA
ŞEFİK BURSALI (Güzel Sanatlar Akademisi Asistanı)	İZMİT	
TURGUT ZAİM (Devlet Operası Dekoratörü)	KIRŞEHİR	
VI. YURT GEZİSİ (1 Temmuz–30 Eylül 1943)	ARİF BEDİİ KAPTAN (Serbest Ressam)	ÇANAKKALE
	CEMAL BİNGÖL (Resim Öğretmeni)	BİNGÖL
	EŞREF ÜREN (Lise Resim Öğretmeni)	AĞRI
	HALİL DİKMEN (İstanbul Resim ve Heykel Müzesi Müdürü)	ERZURUM/HA SANKALE
	HULUSİ MERCAN (Serbest Ressam)	TUNCELİ
	MAHMUT CÜDA (İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Kartografi)	BİTLİS
	MELAHAT EKİNCİ (Serbest Ressam)	BİLECİK
	NURULLAH BERK (Güzel Sanatlar Akademisi Öğretmeni)	TEKİRDAĞ
	SAİM ÖZEREN (Ortaokul Resim Öğretmeni)	HAKKÂRİ
	SAİP TUNA (Resim Öğretmeni)	KIRKLARELİ
	ŞEREF AKDİK (Lise Resim Öğretmeni)	ERZİNCAN

Devlet eliyle düzenlenen Yurt Gezileri'nde, toplam 65⁶ ile gidilir (Görsel 1). Yurdu gezen Türk ressamı, resimlerinde doğal güzellikleri, kent manzaralarını, tarihi yerleri ve eserleri, abideleri, harabeleri, köprüleri, parkları, caddeleri, sokak ve kahveleri, çarşıları, pazaryerlerini, fabrikaları, gündelik yaşamdan kesitleri, çalışan insanları, figürlü manzaraları, millî kahramanları, yöresel kıyafetleriyle Anadolu insanını, yöresel oyunları ve efsaneleri betimler. Her bir sanatçı, gittiği yerlerin yöresel, sosyal ve kültürel unsurlarının görsel kaydını tutan bellek taşıyıcıları olurlar, yaptıkları resimlerde anılarını, hafızalarında yer tutacak olan anıları ebedileştirirler.

Yurdu gezen Türk ressamı, gittikleri yerden beklentilerin⁷ üstünde yapıt sayısı ile geri dönerler (Öndin, 2003:109). Gezilerin sonunda gerçekleştirilen resim sayısı 675'i bulur. 1939'da Maarif Vekâleti tarafından satın alınan 17 ve 1939–1945 yılları arasında geziler sırasında veya sonrasında yapılan ve Devlet Resim ve Heykel Sergilerine verilen 50 resim dâhil edildiğinde bu sayı 742'ye çıkar. Sanatçılarda kalan, diğer sergilerde teşhir edilen ve birçok resmin ikiden fazla örneğinin bulunması durumu da hesaba katılırsa bu sayı 800'e kadar yaklaşır (Ural, 1998:54).

Görsel 1: Yurt Gezilerine Gönderilen Ressamların Gittikleri İller (1938-1943)

Kaynak: <http://www.turkiyeharitasi.gen.tr> (Erişim: 19.10.2018)

Gezilerde üretilen resimler, 1939 yılından itibaren Devlet Resim ve Heykel Sergilerinde, 1944 yılında ise toplu olarak Ankara Sergievi'nde halkla buluşur. Yazının bilgiyi aktarma ve yaygınlaştırmadaki önemi kadar, resimlerin de bu misyonu gerçekleştirmede nedenli etkili olduğu, Yurt Gezileri vesilesiyle bir kez daha ortaya çıkar. Memlekete ait değerlerin duyarlıkla görsel olarak kaydedildiği ve sergilendiği bu resimlerle birlikte sanat ve sanatçı, toplumsal sorumluluğunu tam fonksiyonuyla yerine getirir; zira okuma-yazma bilmeyen kesimin de bu sergileri gezmiş olduğu düşüncesinden hareketle, söz konusu kesime memleketinin dört bir köşesi, iklimi, coğrafyası, tarihi, kültürel mirası, folkloru ve insanı yakından tanıtılır.

Yurt gezileri resimlerinde Türkiye'nin her bölgesi ziyaret edilmiş ve resmedilmiştir. Akdeniz bölgesi de geziler boyunca birçok sanatçının gönderildiği bölgelerden biridir. Yurdu gezen ressamı Cemal Sait Tollu Antalya'ya (1938), Refik Fazıl Epikman Hatay'a (1939), Şeref Akdik İçel'e (1940), Nurettin Ergüven Isparta'ya (1940), Edip Hakkı Köseoğlu Adana/Seyhan'a (1940) ve Saip Tuna Maraş'a (1940) gönderilmişlerdir.

⁶ Erzurum ve Bilecik illerine ikişer kez gidilmiştir (Bkz. Tablo 1).

⁷ Etkinliği programlayan Cumhuriyet Halk Partisi, ressamı I. Yurt Gezisi'nde 4 resim, II. ve III.'de 6 resim, IV.'de 4 resim ve 1–2 metre uzunluğunda kompozisyon, V. ve VI. Yurt Gezisi'nde de 10 resim ve 1,5–2 metre uzunluğunda kompozisyon getirmelerini istemiştir.

Sanatçılar, gönderildikleri yerlerin yalnızca merkezlerini değil ilçelerini, kasaba ve köylerini de ziyaret etmişler, duyarlı bir gözlemlerle buralarda gördüklerini tuvallerine kaydetmişlerdir (Tablo 2).

Tablo 2: Akdeniz Bölgesine Gönderilen Ressamlar ve Resimleri⁸

Cemal Sait Tollu Antalya (1938)	Akköprü Ziraat İstasyonu Akköprü Ziraat İstasyonu'nda Köylüler Akköprü Ziraat İstasyonu'nda Fidanlı Bir Yol Antalya Köprü/Köprü Çayı Antalya Feneryolu Antalya Kaleiçi Antalya Limanı Antalya'dan Ağaçlı Bir Köşe Kaleiçinde Sokak Kuyulu Kahve Limanda Fırtına Liman ve Un Fabrikası Manavgat (Şelale)/ 2 adet Manavgat Vadisi Nafia Köprüsü (Manavgat) Rumkuş Şehirden Bir Manzara Tophane Bahçesinde Akşam
Refik Fazıl Epikman Hatay (1939)	Antakya Dağları Asi Nehri Kenarından Bityas Köyü Defne Şelalesi Değirmen Hatay Kıyafeti/Hatay'da Eski Türk Erkek Kıyafeti Köprü Köprü (Hatay) Kadın Kıyafeti Kaledağı (Süveydiye) Kaleyolu Nehir
Şeref Akdik Mersin/İçel (1940)	Mersin (Harman) Mersin (Fındıkpınar)/2 adet Mersin (Fındıkpınar Çarşısı) Mersin (Çarşı) Silifke Bıçaklı/Bucaklı Mahallesi Silifke-Göksu Silifke Kalesi Silifke Köprüsü Manzara Köy Kızı
Nurettin Ergüven Isparta (1940)	Isparta'dan Manzara Dere Mahallesi Ağlasu/Ağlasubeli/Ağlasubeyi

⁸ Tablo 2. Yurt Gezileri ve Yurt Resimleri (1938-1943) Sergi Kataloğu'ndaki bilgiler derlenerek oluşturulmuştur.

	Gelincik Dağ Keçiborlu Portre
Edip Hakkı Köseoğlu Seyhan/Adana (1940)	Çiftlik Kapısı Mandalar Pamuk Tarlası Seyhan Nehri/Seyhan Nehri Mezbaha Seyhan Nehrinde Sekiler Seyhan Taşköprü Teke Yolu Toroslar Toros Kız Kulesi Yeni Otel Caddesi
Saip Tuna Maraş (1940)	Acemler Camisi Ayakta Bir Sokak Gençkız Köylü Kızlar/Maraşlı Kadınlar İhtiyar Maraşlı Manzara Portre Maraşlı Ulu Cami

Yurt Gezileri vesilesiyle Antalya iline giden Cemal Sait Tollu, Tablo 2’de görüldüğü üzere Antalya ve yöresine ait 19 resimle geri dönmüştür. Resimlerinde daha çok doğa ve kente dair manzaralara yer vermekle birlikte “Ziraat İstasyonu” ve “Un Fabrikası” gibi üretimle alakalı konuları da resmetmiştir (Görsel 2-12)⁹. Sanatçı, resimlerinde insan unsuruna hemen hiç yer vermemiş; bu unsurun yer aldığı birkaç resimde ise figür, manzaraya dahil olan bir parça olarak ikinci planda kalmıştır. Sanatçının çoğu resminin figür üzerine temellenip Antalya resimlerinde figürün hemen hiç olmaması ya da ikinci planda kalması -ki 1942’de Burdur’a gönderildiğinde de yaptığı 15 resimden 11’i manzardır- bu resimlerde manzaranın öne çıkması, düşündürücüdür. Tollu’nun II. Devlet Resim ve Heykel Sergisi’nde (1940) “Kompozisyon” adlı eseriyle ikincilik ödülüne, III. Devlet Resim ve Heykel Sergisi’nde (1941) ise “Sonbahar” adlı yapıtıyla (Görsel 13) birincilik ödülüne layık görülen (Tollu,1996:209-215) resimlerinin manzara türünde olması, ayrıca Cumhuriyet Halk Partisi ile Maarif Vekaleti’nin, sanatçının Antalya’da gerçekleştirdiği resimlerden çoğunlukla manzara türünde olanlarını satın alması (Tablo 3) seçimlerde tercih sebebi olması bakımından sanatçının bu türe yoğunlaşmasının nedenlerinden biri olarak yorumlanmaktadır (Erol, 1968). Öte yandan Tollu’nun bu eğilimi, figür ağırlıklı öğretiden¹⁰ Antalya gezisi vesilesiyle bir aylığına uzaklaşma fırsatı bulması ile de açıklanabilir. Sanatçı, Antalya’da bulunduğu süreçte hiç bir şey düşünmeden doğayla başbaşa kalmış; özlediği ortama, renklere ve ışığa burada kavuşmuştur.

⁹ Görseller, Yurt Gezileri ve Yurt Resimleri (1938-1943) Sergi Kataloğu, sayfa 181-183’ten alınmıştır.

¹⁰ Cemal Sait Tollu, Sanayi-i Nefise Mektebi’ndeki Akademik eğitiminden sonra Paris ve Almanya’ya gitmiş, Hofmann, Lhote, Gromaire, Leger ve Despiau gibi figür üzerine düşünen, genellikle bu konuyu çalışan ve bu konuda analitik çözümler yapan sanatçı atölyelerinde bulunmuştur. Yurda döndüğünde bu etkiyle resimler yapmış, resimlerinde figür, ağırlıklı olarak yer almıştır.

Görsel 2.
Antalya'dan Ağaçlı
Bir Köşe

Görsel 3. Antalya
Çevresinden
(Beyaz At)

Görsel 4. Antalya
Feneryolu

Görsel 5. Manavgat
Şelale

Görsel 6. Limanda
Fırtına

Görsel 7. Antalya
Limanı

Görsel 8. Tophane
Bahçesinde Akşam

Görsel 9. Kuyulu
Kahve

Görsel 10. Antalya
Çevresi (Köprü)

Görsel 11. Akköprü
Ziraat İstasyonunda
Fidanlı Bir Yol

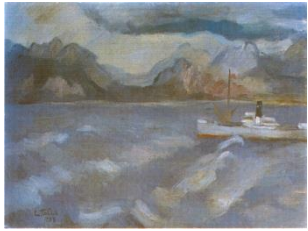

Görsel 12. Akköprü
Ziraat İstasyonunda
Köylüler

Görsel 13. Sonbahar
<http://www.artnet.com>
Erişim:21.10.2018

Tablo 3: Cemal Sait Tollu'nun CHP ve Maarif Vekaleti Tarafından Satın Alınan Antalya Resimleri

CHP TARAFINDAN SATIN ALINANLAR	
Şehirden Bir Manzara	Görsel Yok-Bulunduğu Yer Belli Değil
<i>Akköprü Ziraat İstasyonunda Köylüler</i> , 1938, Tuval Üzerine Yağlıboya, 68x81 cm. Ankara HGKM	
<i>Limanda Fırtına</i> , 1938, Tuval Üzerine Yağlıboya, 50x65 cm., Ankara HGKM	
<i>Antalya Limanı</i> , 1938, Tuval Üzerine Yağlıboya, 65x54 cm, Bulunduğu Yer (?)	

<p><i>Manavgat Şelale</i>, 1938, Tuval Üzerine Yağlıboya, 65x81 cm. Bulunduğu Yer (?)</p>	
<p>Kaleiçi Alanya</p>	<p>Görsel Yok-Bulunduğu Yer Belli Değil</p>
<p>MAARİF VEKALETİ TARAFINDAN SATIN ALINANLAR</p>	
<p><i>Tophane Bahçesinde Akşam</i>, 1938, Tuval Üzerine Yağlıboya, 39x46 cm. Antalya DGSG</p>	
<p><i>Antalya'dan Ağaçlı Bir Köşe</i>, 1938, Tuval Üzerine Yağlıboya, 38x46 cm. Bolu DGSG</p>	

Sanatçının Antalya'da bulunduğu süreçle ilgili izlenimlerinde, yöreye olan hayranlığını dile getirdiği şu satırlar, bir bakıma buradan daha çok manzara resimleri ile neden geri döndüğü sorusunu aydınlatır gibidir:

“Sevimli dereleriyle, mavi ve yeşil tonlarla değişen denizinin rengiyle ve tarihi zenginlikleriyle Antalya, bir sanatçıya yıllar boyu uğraş verdirecek kadar mevzular sunar. Bazen ısı arttığında, o güzel manzaranın üstüne yavaş yavaş hafif bir sis çöker. İşte o anda insan, buranın renklerin değişen tonlarından bir duvakla sarmalandığını sanır adeta. Bir sağanağın ardından manzara, parlak, canlı, renklerin tüm ihtişamıyla belirmesinden sonra, daha da hoş bir görünüm alır. Antalya'da kaldığım süre zarfında, ışığın sıklıkla değişmesi nedeniyle her zaman belirli bir yerde, belirli zaman diliminde resim yaptım ve gün ilerledikçe renklerde öylesi bir çeşitlilik oluştu.”(Anonim, 1939:17-22).

SONUÇ

Bilginin, izlenimlerin, anların ve anların, zihnimizdeki derinliklere doğru yola çıkmadan önce belleklerimizde birikenlerin, kuşaktan kuşağa aktarılmasında yazı kadar etkili olan görsel sanatların gücüne, Cumhuriyet'i inşaa eden yönetici kadrolar da inanır. Çağdaşlaşmanın gereklerinden olan sanatı, belirlediği kültür ve sanat politikalarıyla destekler, ve uzun süre sanatçıya destek veren tek merci olur. Yurt Gezileri, çağdaş bir Türkiye yaratmada ivmelenmek isteyen yönetici kadronun, söz konusu destek kapsamında planlayıp belli bir program dahilinde yürüttüğü, kültür ve sanat politikasına koşut olarak gerçekleştirildiği etkinlikler olarak sanat tarihimizdeki yerini alır. Yurt Gezileri, yurdun dört bir yanına gönderilen ressamlarımızın, duydukları, gördükleri, deneyimledikleri, izledikleri, gözlemledikleri ve duyumsadıklarını tuvale aktardıkları, görsel olarak kaydettikleri etkinliklerdir. Yurt Gezileri resimleri, onları 1944 yılında toplu halde izlemeye gelen sanatseverlerin, yurdun her köşesini, insanını, iklimini, coğrafyasını, geleneklerini, göreneklerini, kültürel mirasını, tarihi yerlerini, folklorunu ve doğal güzelliklerini tanıdığı ve bir solukta okuduğu kocaman bir kitaptır. Bu kitabın sayfalarından biri, Cumhuriyet kuşağı ressamlarından Cemal Sait Tollu tarafından Antalya'da yazılmıştır. Antalya Tollu için renktir, ışıktır ve bu kaynaklardan beslenen sanatçı duyarlılığını yansıttığı bir nefes, bir soluktur. 1938 yılından, Antalya'dan seslenir izleyenlere. Kendisi de yabancıdır bu şehre. Gözlemler, izler, etüd eder, yapar-bozar fakat sonunda hayran kaldığı manzarayı, bugün yerinde olmayanı, eskiden var olup da bugün değişeni, dönüşeni, bilmediklerimizi, hiç görmediklerimizi ya da unuttuklarımızı, anılarda, anlarda saklı kalanları paylaşır. İzleyeni kendi dünyasına davet eder, renklerin ve biçimlerin içinde bir yolculuğa çıkarır. Bir bellek taşıyıcısı olarak kendi belleğinin bir parçası yapar, kendinde tekrar var eder, çoğalır.

KAYNAKÇA

- ANONİM (29 Haziran 1941). “*CHP Genel Sekreterliğinin Sanatkârlarımızı Himaye İçin Çok Güzel Bir Teşebbüsü, 10 Ressamımız Yurt İçine Gönderiliyor*”, **Ulus Gazetesi**.
- ANONİM (Haziran 1939). “*Young Artists' Tour*”, **La Turquie Kemaliste**, S:31, s.17-22.
- ÇOKER, A. (1996). **Cemal Tollu**, Galeri B Yayınları, İstanbul.
- EROL, Turan (14 Ekim 1968). “*Tollu'nun Ardından*”, **Ulus Gazetesi**.
- ÖNDİN, N. (2003). **Cumhuriyet'in Kültür Politikası ve Sanat (1923-1950)**, İnsancıl Yayınları, İstanbul.
- URAL, M.(1998).”*Cumhuriyet'in Romansı: Ressamlar Yurt Gezisinde 1938–1943*”, **Yurt Gezileri ve Yurt Resimleri 1938–1943** (Sergi Kataloğu), 1.Baskı, Milli Reasürans Yayınları, İstanbul.
- WOODFORD, S. (1983). **Looking at Pictures**, Cambridge University Press, United Kingdom.
- <http://www.gribilge.com>
- <http://www.tdk.gov.tr>
- <http://www.turkiyeharitasi.gen.tr>